

FINAL FÖR KVINNORNA

Elin Klinga och Torkel Pettersson i *Final*. Foto: Roger Stenberg

FINAL HETER VICTORIA BENEDICTSSONS pjäs på Dramatens lilla scen och ämnet för vårt sista seminarium för säsongen, vår FINAL. Mer än hundra medlemmar hade samlats en av vårens vackraste lördagar. Efter välkomstord av vår ordförande **Odd Zschiedrich** fick **Ebba Witt-Brattström** ordet. Hon är professor vid Humboldtuniversitetet i Berlin och välkänd för oss alla. Hon började med att leda oss in i 1880-talets kulturella värld, till ett Sverige helt dominerat av **August Strindberg**,

Victoria Benedictsson debuterade med romanen *Pengar* 1885 och hann publicera ytterligare två böcker och fyra dramer innan hon tog sitt liv 1888. Postumt utkom *Den bergtagna*, fullbordad av **Axel Lundegård**. Olycklig kärlek till **Georg Brandes** var den akuta orsaken till hennes självmord, men säkert upplevde hon även en författarkris. Hon ville inte ses som ett våp, det framgår av hennes dagböcker. "Jag måste dö, men skall inte bli hängd i tysthet".

Det var svårt för en kvinnlig författare att bli publicerad och erkänd. Under knappt fyra år hann Victoria Benedictsson dock bli en motröst till Strindberg och om hon fått fortsätta sitt skapande hade det litterära panoramat vid 1900-talets början säkert sett annorlunda ut.

Under slutet av 1880-talet diskuterades ämnen som tidigare varit tabu: sexualmoralen (mannens rättighet), kvinnoförtrycket och klassfrågan. Två läger skapades i debatten: i det ena lägret fanns enbart män (August Strindberg och Georg Brandes framför allt), i det andra fanns män och kvinnor tillsammans. De norska författarna **Henrik Ibsen** och **Bjørnstjerne Bjørnson** stod på kvinnornas sida. Ibsen upprördes över att kvinnor helt dömdes efter männens lagar. Hans *Ett dockhem* blev en väckarklocka för många. Strindberg å sin sida förklarade att kvinnor skrev trögt, dumt och elakt och att ingen kvinna hade en självständig tanke i huvudet. Strindbergs attityd bottnade i rädsla för konkurrens mer än i kvinnohat. Kvinnorna började delta i debatten och deras dramatik spelades på Dramaten.

Och kvinnorna var ett hot mot Mannens (Strindbergs) ställning. Den "fria" kärleken blev ett samtalsämne, men betydde för kvin-

norna inte lössläpphet utan kärlek i frihet. Att mannen och kvinnan skulle mötas och nå varandra var idealt för kvinnorna som nu började göra sig hörda. Victoria Benedictsson försökte i sina romaner och i sin dramatik att få männen att förstå kvinnorna.

Flera kvinnliga dramatiker blev aktuella i slutet av 1880-talet. **Anne Charlotte Leffler** och **Alfhild Agrell** hörde förutom Victoria Benedictsson till dem som flitigt spelades på Dramaten. Efter några decennier glömdes kvinnorna bort, men har nu fått ny aktualitet. Efter Ebba Witt-Brattströms anförande, ledde Odd diskussionen om pjäsen.

Först fick vi möta **Emma Gabrielsson**, föreställningens dramaturg. Emma förklarade hur dramaturgiatet fungerar. Där granskas alla manus som sänds in (100-200 svenska per år) och man letar även både i Sverige och utomlands efter intressanta underlag. Vissa pjäser är också beställningsverk. Ansvaret är uppdelat på olika handläggare, var och en med sitt specialområde. Vid interna möten diskuteras ett urval pjäser och några går vidare till artistklubben för bedömning innan teaterchefen har sista ordet. Regissörer och skådespelare har naturligtvis också egna förslag. Målet är att få en blandning av gammalt och nytt, svenskt och utländskt, kvinnligt och manligt. Resultatet av det som diskuteras nu får vi se på repertoaren om två år. Produktion av en föreställning tar lång tid. Dramaturgen har en mellanställning i produktionen, samarbetet är viktigt. – Vi kan ha olika åsikter men vi är aldrig oense.

När en pjäs förflyttas i tid är det alltid regissörens beslut. Final spelas i 50-talsmiljö för att illustrera att den tiden var början till slutet på den gamla rollfördelningen manligt/kvinnligt.

Samtalet om pjäsen fortsatte med **Elin Klinga**, **Rebecka Hemse** och **Torkel Pettersson**.

En föreställning är inte färdig vid premiären. Det är nervöst den kvällen. Ofta har man fått riktigt grepp om rollen när pjäsen skall läggas ned, tillägger Torkel. – När man äntligen fattar, då är det slut. Som livet!

Artikeln fortsätter på sidan 3

Odd har ordet ...

KÄRA TEATERVÄNNER!

SÅ STÅR ÅTER sommargrinden öppen och det känns ljusare och varmare även i sinnet. Den nya styrelsen har redan börjat lägga ut hållpunkterna för hösten, men detta får ni veta mer om så småningom. Jag tror mig dock våga påstå att alla smakriktningar blir tillgodosedda.

En av våra viktigaste frågor i vänföreningen är som nämnts att vi blir fler och därigenom säkrar resurser och möjligheter. Ta sommaren till hjälp och försök värva nya teaterintresserade att bli medlemmar. Använd gärna hemsidan för att visa vad vi tidigare gjort. Där finns ju bland annat våra tidigare seminarier presenterade.

Detta jubileumsår för vänföreningen har våra styrelsemedlemmar Monica Simonsson och Herdis Molinder sammanfattat de tio år som gått, vilket också får bli huvudinnehållet i krönikan den här gången.

En riktigt skön och avkopplande sommar!

Odd Zschiedrich

10 ÅR MED DRAMATENS VÄNNER

HÖSTEN 1998 NÄR **BIRGITTA KRISTOFFERSSON** skulle sluta som marknadschef på Dramaten föreslog Staffan Rydén, som då var vice vd, att hon skulle starta en förening för teaterintresserade, en förening för diskussion, seminarier, inspiration, kunskap om teater i allmänhet och om Dramaten i synnerhet. Kort sagt en Dramatens egen vänförening.

Tillsammans med Margareta Wernevi, som också blev föreningens första ordförande, satte hon igång. Margareta var en suverän organisatör och administratör, Birgitta skulle ha huvudansvaret för själva programverksamheten. I januari 1999 hade föreningens styrelse, som då bestod av tolv personer, sitt första sammanträde. Två ur den första styrelsen är fortfarande kvar, Cay Bond och Herdis Molinder.

Föreningen hade god fart redan från början, ganska snabbt var medlemstalet över 600, efter ett år hade siffran stigit till 850. Fem ordförande har hittills hållit ordning på sammanträdena, inspirerat och jämkat samman ibland mycket vilda idéer och olika åsikter; Margareta Wernevi, Britt-Marie Bystedt, Birgitta Kristoffersson, Cay Bond och nuvarande Odd Zschiedrich.

Redan från början bedrevs arbetet i tre grupper; program-, informations- och medlemsgrupp. Den organisationen fungerar fortfarande. Till och från har tillfälliga grupper bildats, för att till exempel ta hand diskussionskvällarna på Café Mix eller för att bygga en ny hemsida. Idag har vi också en särskild grupp för teaterresorna, en grupp för teatercaféerna och varje år nyväljs stipendiekommittén.

Föreningens allra första arrangemang var en visning bakom kulisserna på Dramaten. Tyngdpunkten i programverksamheten har hela tiden legat på seminarierna. I början hölls de samman tematiskt; Teaterns mekanismer var första rubrik. Vi fördjupade oss i teaterns språk, teaterns rum, teaterns kläder.

Senare är har seminarierna för det mesta knutit an till teaterns repertoar och behandlat en särskild pjäs eller författare. Medlemsbladet har haft två redaktörer. Anna Karlstedt stod för pionjärbetet och efterträddes av Ebba Wachtmeister, som tillsammans med Karin Eklund givit bladet en annan layout och ett glassigare utseende. Oftast är det olika styrelsemedlemmar som skriver referat och annan text, men många gånger har vi tacksamt tagit emot till exempel reseberättelser av deltagande medlemmar.

Och alla de hemliga gästerna på teatercaféerna. Att något man inte vet vad det är ska dra så mycket folk! Lite bekymmersamt är det att den ena lokalen efter den andra måst överges för att den blivit för liten, först Paulicaféet, sedan personalmatsalen och nu är frågan om

vi inte vuxit ur också Elverkets restaurang. Det är svårt att hitta en lokal som är tillräckligt stor och samtidigt kan behålla den intimitet, som är en av förutsättningarna för en avspänd och öppen intervju-situation.

Vi vill varmt tacka alla generösa "teaterarbetare", som hela tiden har kommit och fortsätter att komma till våra seminarier och caféer och dela med sig av sin kunskap, erfarenhet och sina funderingar. Något lite hoppas vi de får tillbaka, eftersom det alltid ställs intressanta frågor och ges uppriktiga synpunkter av våra teaterkunniga medlemmar.

Framöver kommer vi att fortsätta ge er intressanta seminarier, oväntade cafégäster, livgivande teaterresor. Många har saknat en möjlighet till diskussion medlemmar emellan om en speciell uppsättning och vi hoppas kunna återuppliva Café Mix, som var ett utmärkt forum för detta.

Väl mött i höst!

Herdis Molinder och Monica Simonsson

LITE 10-ÅRSSTATISTIK (1999- JUNI 2009)

- 45 seminarier
- 67 cafégäster
- 15 teaterresor, varav 7 utom landet
- 17 övriga arrangemang (Hett samtal, program i Tornrummet mm)
- 39 medlemsblad
- 16 visningar av teatern
- 40 boktips (fr o m 2004)
- 11 stipendiater har fått sammanlagt 125 000 kronor (2 x 25, 6 x 10, 3 x 5)

Vännerna

Programverksamheten ligger nere i sommar, men vi återkommer med nya krafter i september. Kansliet är obemannat, men telefonsvararen är alltid på och det går också att kontakta oss via dramatensvanner@yahoo.se

Dramaten håller också stängt under sommaren för vissa reparationer. Kolla deras hemsida för information. www.dramaten.se

Restaurangerna Frippes, Pauli och Brasserie Elverket ger oss generösa 10 % rabatt på det vi konsumerar från deras menyer, mot uppvisande av medlemskortet.

Värva fler medlemmar!

Vi måste bli fler medlemmar! Just nu är vi 626 stycken och det är ett för lågt antal för att vi ska kunna hålla våra generösa erbjudanden om fria seminarier och teatercaféer. Tänk om alla 626 medlemmar lyckades värva en vän! Vilken effekt det skulle ge. Är det ett önsketänkande? Eller är det så att ni vill kämpa tillsammans med oss i styrelsen om att fortsätta ge Dramatens Vänner hög under-hållning för lite pengar.

Snälla ni, hjälp oss! Ring en vän och lirka med henne eller honom i vår vänförening!

FINAL FÖR KVINNORNA

Torkel Pettersson, Emma Gabriellson, Odd Zschiedrich, Elin Klinga och Rebecka Hemse.

På Odds fråga om skådespelarna tyckte att det var en modern pjäs, svarades unisont att budskapet är aktuellt i alla tider. Det handlar om yta, fasad, dubbelmoral och pengar, om övertag på grund av kön eller social ställning. Huvudpersonerna Betty (Elin Klinga) och Hugo (Torkel Pettersson) når inte varandra, de spelar sina roller. En nyckelscen är mötet vid frukostbordet då Betty kommer från sitt sovrum helt utan smink och eleganta kläder. Hugo känner knappt igen henne och förstår inte hennes rop på att bli älskad som hon är, inte som hon ser ut att vara.

Ebba Witt-Brattström.

Rebecka Hemse i rollen som Saima har flera perioder utan replik, hon betraktar och reagerar mer än pratar. Saima hittar inte sin plats i gruppen, hon vill gärna vara med, men kan inte bestämma var hon passar in. – Det är så roligt att jobba så, svarar Rebecka på Odds fråga om det inte är svårt att vara "stum" långa stunder på scenen.

Victoria Benedictsson skapar tydliga rollfigurer. Hugo blir svag av krisen, Betty blir stark. Kvinnorna, både Betty och Saima, tar ansvar för sitt eget öde och vill bli respekterade för vad de är, inte vara symboler eller objekt. Victoria Benedictsson trodde på äktenskapet, men ett äktenskap baserat på vänskap och respekt. Kärlek skulle utvecklas i ett sådant förhållande – Är det sant att kärleken övervinner allt, frågade Odd. Elin säger nej. Kärlek är komplicerat, lösningen är inte kamratäktenskap eller kravlös kärlek. Betty säger att hon var så rädd att förlora kärleken att hon förlorade sig själv. Saimas kärlek räcker inte till när sanningen om Hugo avslöjas.

Hugo är ju inte den säkre, galante man som han ger sken av. Han tvekar inför att skjuta sig och skyller sedan på sin hustru.

– Om du inte hade hindrat mig hade jag tagit livet av mig!

Torkel studerade den typiske bankdirektören innan han började arbeta med rollen som han inte kände sig riktigt bekväm i.

– Jag är ingen machotyp. Vissa repliker är svåra för de är onaturliga för mig. Att gå med könet utåt, framåt kanske är lätt för andra, men det känns inte bra för mig.

Odd avslutar med att tacka skådespelarna för att de ställt upp denna eftermiddag, trots att de har föreställning på kvällen. Elin förklarar att det är en kick för kvällen att få komma och möta Dramatens Vänner.

Med de orden tackar vi varandra och önskar varandra en skön sommar.

Herdis Molinder

ETT FANTASTISKT ERBJUDANDE TILL DRAMATENS VÄNNER!

Köp Regi Bergman för 1000 kr, porto tillkommer (ordinarie pris ca 1500 kr)

Det här är den stora fotobiografen om Ingmar Bergman, sammanställd av Bengt Wanselius och Paul Duncan och bokförlaget Max Ström/Taschen och den skildrar Bergmans liv och verk. Här finns bilder från alla hans filmer och en lång rad unika fotografier från filminspelningar, teaterscener och privatliv. I boken finns också en specialproducerad dvd med bland annat Bergmans egna smalfilmer. Texterna i boken bygger huvudsakligen på Ingmar Bergmans egna ord, med citat från dagböcker, brev, skrifter och böcker.

Regi Bergman vann årets Augustpris i fackboksklassen! Så här motiverade Augustjuryn det:

Paul Duncan och Bengt Wanselius har sammanställt det ultimata dokumentet om Ingmar Bergmans livsverk. Tack vare mångas medverkan presenteras Bergmans regi storslaget bildrikt, det blir en läsupplevelse och ett bildäventyr. Ofrånkomligt och oförglömligt om vår största filmkonstnär.

Gör så här: Beställ boken hos oss på kansliet (08-667 87 09 eller dramatensvanner@yahoo.se), betala in 1000 kr till vårt plusgiro 1947525-0 så kan boken sedan hämtas hos oss efter överenskomst. Eller beställ boken på kansliet mot postförskott.

Höstens teaterresa

planeras 13/14 nov till Göteborg och Borås. 13 nov, 19:00 på Göteborgs Stadsteater: Publiken av Federico Garcia Lorca i regi av Suzanne Osten med Ann Petrén och Simon Norrthon. 14 nov, 15:00 på Borås Stadsteater: Till Julia av Margareta Garpe.

4 Teatercaféer

Magnus Roosmann – en uppskattad gäst.

SNYGGA MAGNUS ÄR HÄR!

SÅ SUCKADE EN DAM i publiken på årets första Teatercafé när hemlige gästen **Magnus Roosmann** kom in med **Herdis Molinder**, som intervjuade. Naturligtvis började frågorna kring hans aktuella roll i *Kasimir och Karoline*. När Herdis frågade om många hade sett pjäsen kom det ett rungande ja!

En aktuell pjäs som handlar om konsekvenserna i livet när man inte är behövd eller har arbete. Regisserad av tysken **Michael Thalheimer**, som för första gången sätter upp en pjäs på ett främmande språk. Magnus berättade att det var annorlunda att arbeta med Thalheimer. Varje arbetsdag började han med frågan: What's new in the world? Och sedan satte livliga diskussioner igång. Han hade annorlunda regler. Skådespelarna fick inte arbeta med manus, de skulle ha repetitionskläder på, inga privata, föreställningens ljussättning fanns redan i repetitionssalen och han tillät ingen publik på genrepen. Det här med att arbeta utan manus kom som en chock för skådespelarna. I Sverige har man en kultur att arbeta med texten utifrån manus och sedan successivt lära sig den utantill. Men Thalheimer ansåg att det gav en falsk trygghet att arbeta utifrån manus, texten skulle lyssnas fram. Ingen i ledarteamet såg pjäsen ens på premiären. De smög nervöst runt i kulisserna istället. Att det inte fanns någon publik på genrepen var ganska skönt erkände Magnus. Det innebar att ingen utomstående störde processen med kommentarer om vad de tyckte.

På frågan om hur det kom sig att han valde teater svarade Magnus lite diffust. Han hade ingen teatertradition i familjen, man gick aldrig på teater. Däremot såg han många engelska filmer och amerikanska musikalfilmer under uppväxten i Göteborg.

Efter skolan sökte han in på Skara skolscen och därefter till Scenskolan i Stockholm. Han var yngst och hade **Jakob Eklund** som klasskamrat. Han skaffade sig barn och familj tidigt och flyttade till Örebro där mamman bodde. Förra året hade teaterklassen 20-årsjubileum.

Därefter blev det intressant arbete med finska teaterchefen i Vasa i Finland. Han hade intressanta och roliga idéer.

1991 kom Magnus till Malmö Stadsteater och fick bl.a. jobb som musikalartist i *Elvira Madigan*. Det blev en otrolig erfarenhet att arbeta med en 30-mannaorkester och hantera en så stor scen. Men det blev ingen större hit.

Herdis frågade om han längtade tillbaka till någon musikalroll.

Men det gjorde han nog inte... han kunde haft chansen att vara stand in för Loa Falkman förra gången *My Fair Lady* spelades, men Loa var inte sjuk en enda föreställning så han fick aldrig chansen. I Uppsala spelade han musikteater i *Amadeus*.

1997 blev det Dramaten och rollen *Babbybobby* i pjäsen *Krymplingen på Inishmaan* med **Peter Dalle** som regissör. Och senare *Levalopp*, där Herdis tyckte att han var väldigt rolig.

Ligger någon speciell pjäs dig varmt om hjärtat? Efter en lång paus sa han: – Å vilken svår fråga! Möjligen **Tjechov**. Men man måste hitta en ingång till Tjechov. Stanislavskij-traditionen är en. Men jag tycker hans noveller är intressanta.

Jag befinner mig i en fas i mitt liv nu där jag har ett speciellt förhållande till skådespeleriet.

Just nu ska vi ha premiär här på Elverket på **Jon Fosses** *Döden i Thebe*. Han har gjort en slags ödessång av **Sofokles** tre verk. Ett existentiellt skräckdrama.

– I *Kuddmannen* hade jag en bra roll som förståndshandikappad man. Jag fick ha ett yttre förhållningssätt till min roll och hitta ett tydligt kroppsspråk. Tyvärr fick pjäsen avbrytas på grund av sjukdom.

Flera somrar har jag spelat i *Hemsöborna* på Fjäderholmarna och i vintras hade jag ett nära förhållande till Selma i TV. Det som ligger mig varmt om hjärtat är arbetet med Ateatern. En auditiv teater som producerar teater att lyssna på på nätet och som går att ladda ner. Teaterupplevelsen byggs upp med surroundljudet. Kolla själva på www.ateatern.se/!

Herdis frågade slutligen vad han trodde om framtiden. Magnus svarade att han såg tryggheten som annorlunda nuförtiden. Gruppen av 41 fasta skådespelare på Dramaten utnyttjas inte.

– Alla måste hela tiden tänka på sitt egenmärke för att skapa trygghet för sig själv. Facket har väl inte stött oss heller. Vi har t.ex. väldigt dåliga löner, efter 20 år har jag 26 700 kr. Det håller inte.

Vi sysslar med förvandlingskonst och det innebär att vi måste våga – och även misslyckas – för att kunna gestalta och skapa liv och rörelse på en stor tom scen. Och då måste man ha trygghet.

↳ *Ebba Wachtmeister*

EN FOLKKÄR GESTALTARE.

TEATERCAFÉETS HEMLIGA GÄST i maj var **Gunilla Nyroos**, en av våra mest folkkära skådespelare. Hon har vunnit Guldbaggen och många andra priser, även utomlands, bl.a. i Taormina.

På Dramaten är hon aktuell i nypremiären av *Gäckanden*, som vår nya teaterchef **Marie-Louise Ekman** skrivit. Gunilla har precis kommit hem efter en turné i Sverige med den pjäsen, ett samarbete mellan Riksteatern och Dramaten. Hon har en lång lista av roller i olika pjäser, filmer och tv-serier bakom sig. Vi kommer säkert alla ihåg henne i *Raskens*, *Moa*, *Tre kärlekar*, *Den goda viljan*, *Rusar i hans famn*, *Standard Selection* och nu senast i *Blommor av stål*.

Gunilla föddes i Finland, kom till Stockholm när hon var fem år och bodde med sin mamma i olika hyresrum under en tid på 50-talet.

– Där fanns det oftast inget kök, berättade hon. Mamma frågade om jag ville äta eller gå på bio, så vi gick ofta på bio ... det var en verklighetsflykt som vi behövde då.

Jag var 15 år när jag slutade skolan, fick jobb på varuhuset Meeths och började statera på Dramaten. **Sif Ruud** har betytt mycket för mig. Hon lärde mig hur man lever sig in i den människa man ska gestalta.

Gunilla var länge anställd på Folkteatern i Göteborg, men kom så småningom tillbaka till Stockholm tillsammans med sin man

Gunilla Nyroos utanför Elverket.

regissören **Lennart Hjulström**. De gillar att arbeta ihop, så ofta de kan. Gunilla Nyroos tar sig gärna an starka kvinnoroller. På frågan om politisk teater svarade hon: "Det behövs ingen politisk teater eftersom det politiska är att gestalta mänsklighet, den komplexa människan".

↳ Cay Bond

SÖREN BRUNES SKAPAR SPELPLATSER.

SÖREN BRUNES HAR JOBBAT som scenograf i 45 år och därmed kan man lugnt utnämna honom till nestor i branschen.

Vi minns gärna de senaste årens uppsättningar av *Medea*, *Lisa-Louise*, *Festen*, *Romeo och Julia*, *Körsbärsträdgården*, *Pygmalion* m fl, men allra helst kommer vi ihåg **Fred Hjelms** klassiska uppsättning av *Möss och människor* på Stadsteatern i slutet av 80-talet.

Sören Brunès sceniskt så spännande böljande gula sädesfält går nog till teaterhistorien.

Nu berättar Sören Brunès för Dramatens Vänner om vedermördorna bakom de tusentals pilspöna som sköt upp ur scengolvet:

– Vi testade med långa strån, sugrör och pilskott. Riktigt gräs kunde vi ju inte ha med tanke på eventuella allergiker.

– Det borrades massor av små hål i golvet och i dem satte vi pilskotten.

Hur många uppsättningar Sören Brunès varit med om att "scenografera" vet han inte ens själv, men under årens lopp har han medverkat vid merparten av våra teatrar, både de större och de mindre, i filmer och i TV. Hans scenbilder är ofta avskalade, strama, självklara och vackra.

Varför valde han scenografens yrke?

– Jag var oerhört dålig i skolan, sämst i klassen. Jag skickades till ett psykologiskt test som föreslog att jag skulle bli tandtekniker!

Men han blev byggingenjör och drömde vidare om att bli arkitekt och jobbade ett tag på arkitektkontor.

Genom en flickvän fick han hjälpa till att sköta bandspelaren vid en teaterföreställning, hans första möte med teaterarbete.

– Jag var fruktansvärt nervös att göra fel och blev generad när jag såg hur skådespelarna förställdes sig.

Men sedan blev det ändå studentteater i Kårhuset vid Holländargatan som senare ledde till det definitiva yrkesvalet när Sören Brunès började jobba med scenografi för Pistolteatern, som han var med att starta 1964.

– Åh, vad vi hade kul. Där var inte en massa analyserande utan vi fick jobba med allt, skådespelarna också: vi skrev pjäser, spelade, gjorde musik, ljud, ja allt.

– Vi hade två föreställningar dit det inte kom en enda åskådare. När vi en gång fick 12 personer i publiken blev det fest efteråt!

1970 påbörjade Sören Brunès sin utbildning till scenograf vid Dramatiska institutet.

– Vem som helst, som vill bli scenograf, kan också bli det. Vart annat år tar man in fyra elever. De flesta får arbete.

– För mig som scenograf har uppgiften alltid varit att skapa en spelplats. Min ingång är att läsa dramat, texten, och tänka "detta ska vi berätta, varför ska vi berätta?" Texten är helt enkelt plattformen för mitt fortsatta arbete.

Ibland får Sören Brunès en idé direkt, ibland kan det ta lång tid. Medan han funderar börjar han ofta bygga en liten modell i skala

1:50.

– När regissören får se modellen och säger "jättebra!" är det olyckligt. Jag vill stöta och blöta, diskutera och sedan gå vidare.

– Man måste komma ihåg att teater är en kollektiv konst. Det är massor av människor involverade.

När han får **Ebba Wachtmeisters** fråga om det absolut roligaste han gjort under sina 45 år i yrket nämner han samarbetet med **Suzanne Osten** på Unga Klara:

– Det var så intensivt. Alla släpptes in att diskutera. Vi hade möten där alla fick tycka. Och så denna kärna av duktiga tekniker!

Om sin uppmärksammade scenografi i Elverkets *Romeo och Julia* med ett scenogolv som påminde om en skateboardramp säger han:

– Jag fick associationer till födelse, två unga människors kärlek. Och så tänkte jag mig det hela som ett ägg. Samhället var skalet, kärleksparet Romeo och Julia var gulan och föräldrarna vitan.

Sören Brunès kan se tillbaka på nästan uteslutande goda recensioner. Men naturligtvis är det en dålig han minns och berättar skratande:

– En recension slutade helt kort med "dekoren kändes onödig".

↳ Lena Rainer

BENGT WANSELIUS REDIGERAR BERGMAN.

I MARS HADE VI ETT ovanligare Teatercafé. Lokalen var ommöblerad med en stor filmduk på kortändan. Det var fotografen **Bengt Wanselius** som besökte oss för att presentera sin fantastiska, 6,3 kg tunga fotobok *Regi Bergman*, som han gjort tillsammans med engelske filmjournalisten **Paul Duncan**.

Bengt Wanselius har arbetat som stillbildsfotograf på Dramaten i mer än 20 år. Han anställdes av **Lars Löfgren**. De första 14 åren som fast anställd och därefter frilansade han. Under dessa år har han varit med om att fotografera cirka 350 föreställningar – och han är ännu inte trött på det.

Bokprojektet är ett unikt samarbete mellan det lilla svenska bokförlaget Max Ström och det stora tysk-amerikanska förlaget Taschen och Bengt stod naturligtvis för bildmaterialet. Paul och Bengt räknade ut att de hade gått igenom 5-600 000 bilder och dokument. 12 882 stycken hade laddats ner i Bengts dator och av dem är 1 112 bilder använda i boken.

Boken har fokus på Ingmars filmer, eftersom han är mest känd för dem. Men naturligtvis är allt han producerat under sitt liv nämnt. Ingmar har ju gjort över 170 teater- och radiopjäser förutom de 70 filmerna.

Boken var menad som födelsedagspresent till Ingmar på hans 90-årsdag, men så hann han gå bort innan dess. De första som fick se den kompletta boken var Bengt tillsammans med **Erland Josephson** som skrivit ett förord som han kallade Spelöppning. När de bläddrat igenom den sa Erland:

– Den här skulle Ingmar ha gillat.

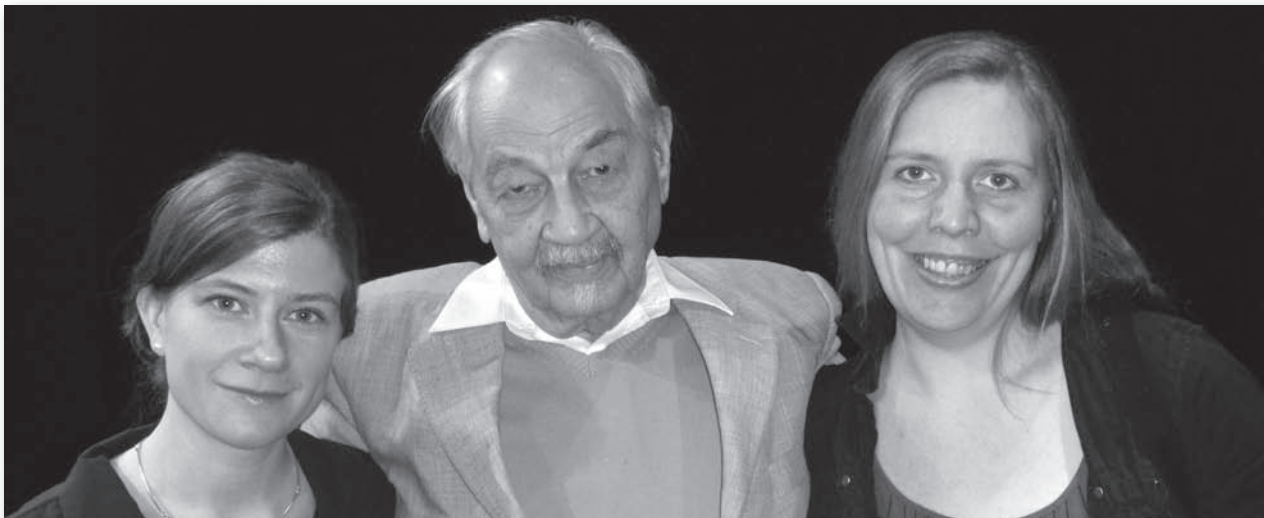
Utav bokbilderna och andra minnen kring teateruppsättningar och filminspelningar har Bengt satt samman ett bildspel om Ingmar Bergman och hans fantastiska produktion – vilket han berättande visade för oss.

Bengt hade Ingmars tillåtelse att använda allt som finns av Bergmaniana. Så Ingmars personliga arkiv, i vilket han sparat ALLT han gjort, sett, hört och rört vid och som nu ingår i Bergmanstifelsen har Bengt och Duncan plöjt igenom för att fullgöra det ultimata dokumentet om Bergman. Förutom letandet i alla andra arkiv på SF, Filmhuset och annat.

Bildspelet och Bengts berättarförmåga gjorde detta Teatercafé till en härlig upplevelse kring Bergman och hans fantastiskt breda produktion med mängder av intressanta människor.

↳ Ebba Wachtmeister

KORRESPONDENS MED DET FÖRFLUTNA

Ellen Lamm, Lennart Hellsing och Martina Montelius.

I FÖRESTÄLLNINGEN **SPAGETTI – DET HAR DU RÄTT** i har manusförfattaren **Martina Montelius** kokat ihop en rolig berättelse för de unga utifrån **Lennart Hellsings** *Matboken*. Så en seminariehyllning till Lennart Hellsings ord och rätter blev en självklarhet, särskilt som han fyller 90 år.

Seminariet börjar med att skådespelarna **Per Svensson** och **Sandra Huldt** står vid scenkanten, iklädda sina scendräkter och ber oss alla läsa *Matbönen* efter dem. Lydigt läser alla seminariedeltagare bönen med höga röster. Lennart Hellsings underbara ordvändningar sprider värme och igenkännande leenden bland oss.

Själv sitter Lennart i lysande orange kostym på scenen tillsammans med intervjuaren **Jan Hansson**, chef för Svenska barnboks-institutet. Regissören **Ellen Lamm** och Martina Montelius deltar också. Jan Hansson bjuder in oss att sjunka ner i Lennart Hellsingvärlden och korrespondera med vårt förflutna en stund.

– Han får oss att se det vardagliga med nya ögon, som regissören Ellen Lamm säger när hon berättar om arbetet med Lennarts texter, bearbetade av Martina, till *Spagettipjäsen*. Hon fick genast en stark relation till mötet mellan Lennarts språk och gestalter. Och utifrån det ville hon ge barnen en egen upplevelse tillsammans med Styrbjörn och Britta-Kajsa, starka känslomässiga relationer och andra överraskningar.

Lennart själv berättar att han hämtat inspiration från *Lustgården* och *Paradiset* och bland meterhöga travar av material för att göra sin *Matbok*.

– Poesi och mat går bra ihop, man snubblar förr eller senare över en palsternacka eller fläskkotlett. Jan Hansson beskrev sedan arbetet med Svenska barnboks-institutet, som var Lennarts idé att skapa, för utvecklandet av den svenska barnlitteraturen. Allt för att inspirera barnen till att behärska sitt språk, kunna orientera sig i rum och tid, utveckla sociala relationer och att de ska bli påverkade att suggerera själva livskänslan.

Den Hellsingska aforismen efter detta inlägg var: – All pedagogisk konst är dålig konst, konsten är pedagogisk i sig själv. Så gör han hela tiden, säger en mening med en förklarande motmening strax efter. Med ett pillemariskt glittrande i blicken under de tunga ögonlocken.

Så när Jan frågar om det är trovärdigt med gurkorna och bananerna svarar Lennart:

– Historierna är inte trovärdiga. Men berättaren gör det trovärdigt.

Lennart Hellsing har ett förflutet i musikindustrin. Sa han att han

skrivit svenska texten till *King of the road*? Alla hans böcker hade först noter längs bak i boken men han övergick sen till att spela in en billig skiva och låta den ingå i boken. På grammfonbolaget kom han i kontakt med **Anders Burman** och **Simon Brehm** och skrev bl.a. texten ”Dunder och snus och lurviga luder” – som blev svartlistad. Liksom *Sjörövarboken* blev på flera bibliotek. Det var flera icke önskvärda personligheter som ingick i den, som t ex ”Kapten Bös som slog sig lös med en nakendansös”.

Anledningen till att Lennart Hellsing lämnade vuxenlyriken var de fem år han var inkallad under kriget. Han ville skapa en annorlunda värld och de enda man kan påverka är barn. Jag ville påverka dem så att de fick andra tankar i sitt liv. – Bara en enkel tanke, den behöver inte vara så märkvärdig ...

– Är det en fördel om en författare inte stavar så bra? frågar Jan. – Ja, jag tror man jobbar mer med språket. Jag använder alltid ordlista. Det kanske blir bra, men aldrig jättebra.

De talar en stund om alla konstnärer som illustrerat böckerna. Lennart har alltid umgåtts mycket med konstnärer och valt ovanliga medhjälpare: **Stig Lindberg**, **Roland Kempe**, **Paul Ströyer** och **Lars Munk**.

Varför lever man? frågar Jan plötsligt.

– Jag svarar som **Spinoza**. Vi lever för att existens ligger i substansens natur.

– Tror du på Gud?

Inte riktigt. Men han är väl nödvändig, annars är man gudlös. Och det är inte bra.

Tror du på ett liv efter döden?

– Jag har ju barn och barnbarn! Författare lever alltid så länge någon läser dem. Jag har förresten börjat läsa om böcker. Jag förstår mer än jag gjorde när jag läste dem förr – fast jag förstår mindre nu ...

Är du barnens budbärare?

– Njaä, vet inte. Det beror nog mest på att jag är så barnlig själv. Lite efterbliven ...

– 120 böcker har kommit ut sedan 1945. Några är översatta, till engelska och ryska och en förfärlig fransk översättning. De japanska och kinesiska kan jag inte yttra mig om ...

Så gick två fantastiska timmar i Lennart Hellsings sällskap. Elegant utfrågad av Jan Hansson med bisittare Martina Montelius och Ellen Lamm.

TEATERRESA TILL KÖPENHAMN I MARS

Herdis Molinder samtalar med den svenske Köpenhamnsambassadören, Lars Grundberg.

EN LITEN GRUPP om 20 personer från Dramatens Vänner mottogs på Kastrup av Favoritresors eleganta, svenska guide, som med sightseeingbuss snirklade runt med oss i stadens centrum under tre timmar. Guiden pekade ut alla intressanta byggnader och platser och berättade deras historier. De gamla fina palatsen från 1600- och 1700-talen utstrålar något av den mjukhet och vänlighet som vi känner som det danska gemytet. Den svenska ambassaden finns i ett sådant hus, där vi hann med ett trevligt besök hos ambassadörs-paret.

Efter en gemensam middag på en mexikansk restaurang med god mat och gott vin vandrade vi till Betty Nansen Teatret. På scenen framfördes en förkortad och komprimerad version av **Schillers** mästerverk *Maria Stuart*. Trots att det för oss uppsvenskar inte var så lätt att förstå danskan blev det en stor teaterupplevelse. Den spännande scenografin med flera originella lösningar bildade en stabil och stundom vacker miljö, som följsamt underströk dramats känslökast mellan fruktan, ångest, erotik och maktbegär.

Skådespelarna lyckades förmedla intrigmakeriet, smilandet och ångesten så starkt att vi åskådare glömde att det egentligen "bara" var teater. En glasklar och lysande gestaltning av människors ensamhet i allmänhet och maktmänniskans och beslutfattarens i synnerhet.

Denna föreställning är värd en resa till Köpenhamn bara den. Ur svensk synpunkt var det extra roligt att se **David Dencik** i rollen som greve Leicester. En fin tolkning på flytande danska. Efter föreställningen fick vi dessutom en pratstund med honom.

Nästa dag inleddes med en rundvandring i det nya operahuset. Det är finansierat av skeppsredaren Maersk-Mc Kinney Möller och ritat av Henning Larsen. Vår guide var en ung svenska, som studerade teaterhistoria i Köpenhamn. Operahuset är ett imponerande musikpalats med en mycket fin akustik. Vid solsken lär ett fantastiskt ljus- och färgspel blixtra i foajéerna från Olafur Eliassons tre stora, runda prismakronor. Tyvärr gavs inga föreställningar eller

konserter där under vårt tredagarsbesök i staden.

På kvällen gick vi på det nya Skuespillerhuset för en gemensam middag innan det var dags att inpta platserna för att se *Stuk*. En surrealistisk, avantgardistisk, anarkistisk och obegriplig "revy" (!), som drev med det mesta. Överdådig scenografi, snabbt tempo och ett flertal vitsar, som vi inte alltid förstod. Recensenterna tyckte att föreställningen var en timme för lång. Det tyckte vi med. Det blev ändå en upplevelse att få se denna uppsättning, inte minst för att njuta av den danska skådespelarkonsten.

Söndagen inleddes med tågärd ut till Arken, som visade utställningen *Utopia* med verk av den kinesiska konstnären Qiu Anxiong. Huvudnumret utgjordes av en järnvägsvagn i vilken olika korta filmsnuttar, målningar, teckningar och skuggspel över Kinas historia visades i vagnsfönstren. Snabbt förflyttades åskådaren bl.a. till den kommunistiska tiden. Upplevelsen blev så stark att vi kände oss leva där med diktaturens svärd färdigt till hugg i ryggen vilken sekund som helst. Starkt!

På eftermiddagen visade teater Valby den nyskrivna pjäsen *Pitbull*. Ett modernt relationsdrama, som katalyserades av en snabbt stigande fruktan och ångest, framfört av en lysande ensemble med fint genomförd scenografi.

Dansk scenkonst är otvivelaktigt inne i en storhetstid, vilken vi fick uppleva delar av under dessa tre dagar. I en så initierad grupp som Dramatens Vänner blev diskussionerna både intressanta och roliga. Var och en hade sin uppfattning, vilken oftast gick stick i stäv med andras. Detta ger ytterligare en dimension till teaterresor av detta slag och bidrar i hög grad till att berika varje föreställning och konstupplevelse.

Vi resenärer tackar arrangörerna för ett som vanligt väl avvägt och väl fungerande arrangemang, med Herdis Molinder, Birgitta Forsgren Meyerson och Kristina Adolphson i spetsen som representeranter för vännernas resegrupp och styrelse.

Lars-Olof Novée

B

SVERIGE
PORTO BETALT
PORT PAYÉ

ÅRSMÖTET

DEN 20 APRIL höll vi årsmöte i Målarsalen med en lättare underhållning efteråt för att fira Dramatens Vänner 10 år.

Efter själva årsmötesförhandlingarna delades Dramatens Vänner stipendium på 25 000 kronor ut till **Hans Klinga** med juryns motivering:

"För gestaltningen av en galen, burlesk, smaklös, feg, despotisk, ömklig, pompös, barnslig, groteskt girig, farligt dumslug och maktfullkomlig Kung Ubu i en språkligt halsbrytande föreställning och för att han genom sin rollprestation hjälper oss att älska den absurda teatern."

Som tack underhöll Hans med en gestaltning av en episod ur en av Sven Delblancs romaner.

10-årsdagen valde vi att berätta om genom Vännernas ögon, särskilt de som varit med från begynnelsen och de är 140 stycken. Först intervjuades **Birgitta Kristoffersson** om föreningens tillblivelse.

Därefter berättade Vänner **Birgitta Dangrell** om minnen från våra teaterresor. Vännerna **Kerstin** och **Lennart Thorsell**, som troget deltar i så många evenemang de orkar, beskrev sina upplevelser med oss. Och det gjorde även **Ingvar Slovik** på ett medryckande sätt.

Agneta Myhr hälsade via brev och tackade alla som medverkat till att hon fått njuta av "det lilla extra som teaterns värld kan bjuda".

Vännernas stipendiat **Gunnel Fred** avslöjade vad hon gjorde med pengarna hon fick. **Dag Kronlund** höll ett kort anförande om musiken på Dramaten. Och underhållningen avslutades med att **Odd** intervjuade **Marie-Louise Ekman** om vad Vännerna kunde vänta sig av framtiden.

Vill ni ta del av årsmöteshandlingarna finns de publicerade på vår hemsida.

Emelie Molinder intervjuar Lennart och Kerstin Thorsell.

Ingvar Slovik berättar om de upplevelser han särskilt minns.

Kristina Adolphson frågar stipendiaten Gunnel Fred vad hon gjort med pengarna .

DRAMATENS
DRAMATEN
VÄNNERS

Dramatens Vänner
Kungliga Dramatiska Teatern
Box 5037, 102 41 Stockholm
Telefon 08-667 87 09 (svarare)
Fax 08-665 62 89
E-post dramatensvanner@yahoo.se
www.dramatensvanner.se
Plusgiro: 194 75 25-0

Redaktör: Ebba Wachtmeister
Formgivning: Karin Eklund
I infogruppen: Karin Eklund, Martina Nyman,
Monica Simonsson och Ebba Wachtmeister